

ՆՈՐԱՐԳԵՆ ԱՐԴԻՐԵ ԵՅՆԱԿՆ ԿՈՐԱՐԱՐՈՒՄ

(Ըրարածնութիւն)

Ս. ՄԵԹՈՒՆՈՍ

(Ե. էջ 45):

Ժ.Ձ. Ետեւ: Եւ զի զլաւ-
բն խոստցիւ եւ կամոցար-
քոցանել էթէ է ին
շարն. եւ թէ մարդիկ կամմ
սահաւիկ մ եւ զարմեալ
ճարանել ցեղ. իսկ մար-
դիկ յանձնաց ինչ ունիցին
զայնիսի շարժումն, այս-
ինչ՝ մարդիկ անձանք գտին
զորինակ պաշտելոյն, թէ
Վստուծոյ պնդէս լեալ
իցեն, կամ թէ այլ որ
իցէ՝ որ զմարդիկ յարպի-
սիս կարիցն:

2. Ուր. Ձի Վստու-
ծոյ մարդկան պայտիկ ինչ
իկնել չթուի ինձ պատշաճ
ասել. այլ ասեմ ունել
զանձնիսանութիւն, այս-
ինչ՝ պատուութիւն առա-
ջոյ մարդոյն, եւ ի նմանէն
զնոյն պատուութիւն պաշա-
զատացն սերնդոց մտաւ-
գել: Արդ ասեմ՝ էթէ
մարդ ապա լեալ է. այլ
ու՛ր կամմ ծառայանոյ,
զոր եւ կոյնմ մեծ շնորհ
պարգեւեալ նմա Վստու-
ծոյ: 3. Բանդի այլն ամե-
նայն ի հարկէ ծառայէ առ-
տուածական հրամանին.
էթէ զերկից ասիցեն՝ կայ
հաստատուլ եւ բաւձայ
զՏԻՆԵ եւ ոչ շարժեալ
ածպնէլ ըստ սահմանուլ
նմա տեղոյն. եւ էթէ գա-
րեգականէ կամիցես ասել,
եւ նա կատարէ զսահմա-
նեալ նմա շարժումն, եւ
չիշիտ խուսափել յընթա-
ցիցն, այլ ի հարկէ ծա-
ռայէ Տեառն: Կոչնպէս եւ
զերկից սեղմացեալ տեսա-
նեան, որ եւ բարձեալ բերել
զհրաման հրամանատուին:
4. Կոչնպէս եւ այլք ի
հարկէ ծառայանմա իւ-
րեանց արարչին, զի եւ ոչ
մեծ իշխել այլ ինչ քան
զայն՝ յոր կարգեցանք,
գործել. վասն որոյ ոչ գա-
վաճ զնոսա, զի այսպէս
իւրեանց տեսն ճնապաւ-
ղեցան. եւ ոչ յոյս ինչ
մեծ պահեալ իցէ նոցա
վասն զի հրամանատու յո-
մարութեամբ արարին: 5.
Իսցոյ մարդոյ առեալ զան-

իսկ մարդիկ, ասեն, յան-
ձնաց ինչ ունիցին զայն-
պիտ շարժմանս,
թէ Վստուծոյ լեալ
իցեն, կամ թէ այլ որ
իցէ՝ որ զայն ի մարդիկ
արկանիցն:

3. Վստուծոյ մարդկան պս-
պիտ ինչ լինել չթուի
պատշաճ ասել, այլ ունել
անձնիսանութիւն եւ ա-
զատութիւն առաջնոյ մար-
դոյն եղելոյ Վստուծոյ,
եւ ի նմանէն զնոյն իւրոց
պայտպատուցն որդոց՝ ծա-
ռայանել, եւ արդ, մարդն
առեալ, զանձնիսանութի-
ւն, ու՛մ կամմ ծա-
ռայանոյ, որ մեծ շնորհն
է պարգեւեալ նմա Վս-
տուծոյ: Բանդի այլն ամե-
նայն ի հարկէ ծառայէ առ-
տուածական հրամանին.
էթէ զերկից ասիցեն՝ կայ
հաստատուլ, եւ ոչ շարժի

ի սահմանելոյ նմա տեղոյն.
Եւ էթէ զարեգականէ կա-
միցիս ասել, սակայն եւ նա
կատարէ զպատուցեալ նմա
զարժումն, եւ չիշիտ
խուսափել յընթացիցն,
այլ ի հարկէ ծառայէ տե-
րունական հրամանին: Կոչն-
պէս եւ զերկից սեղմացեալ
տեսանել, որ ի բար-
ձեալ բերել հրաման հրա-
մանատուին: Եւ զայլն
անձնայն համակերտ ծա-
ռայացեալս հրամանաց ա-
բարին, եւ չիշիտ այլ ինչ
քան զայն՝ յոր կարգեցանք
գործել. վասն որոյ ոչ
գովեմ զնոսա՝

յարազս զսահման հրա-
մանացն պահելոյ:
Իսցոյ մարդոյ առեալ զան-

անձնիսանութիւն ու՛մ կամմ
ծառայանոյ, զանձն արա-
րեալ ի ծառայ, ոչ ի հար-
կէ բնութեան բռնազա-
տեալ եւ ոչ ի կարողու-
թենէ զորութեան զրկեալ,
որ վասն լաւութեանց ինչ
նմա շնորհալ ասեմ, որ-
պէս զի եւս լաւագոյն ինչ
քան զայն՝ զոր ունին, բն-
կայցի ի Մեծէն, զոր ի
ճնապարհութեանն միայն
շահի, եւ զոր բերել պարտս
ինչ պահանջել յարարին:
6. Եւ զայն ոչ էթէ առ-
եղծանել ինչ լեալ ասեմ
մարդոյ, այլ վասն լաւու-
թեանց: Ձի էթէ իրբել
զմի ինչ ի տոցանց լեալ
էր, կամ ի նոցանէ՝ որ ի
հարկէն ծառայելն Վստու-
ծոյ, ապա եւ վարձս ընդ
կամակարութեանն անելոյ
չէր արժանի, այլ իրբել
գործի մի էր արարչին, 8
որ ոչ վասն բարեց գոր-
ծոյ գովուիցին, ԳՏ եւ ոչ
վասն շարժելոյ պարտա-
սան ընդպնէր. զի պատ-
ժառ նոցին այն էր որ զնա
վարէր: Կա եւ ոչ զլուս-
ինչ զիտեր պնտահետն
մարդն. քանզի չէր հմուտ
այլ ի՞նչ, բայց այնմ եւս
էթէ՝ յոր արարչանէ էր:
7. Վասն որոյ ասեմ՝ թէ
Վստուծո՛ւ պնդէս պա-
տուել զմարդ յորտեղեան,
զի առ լաւութեանցն իւ-
րաւուտ լինելոյ զանձնի-
սանութիւնն պարգեւեալ
նմա, որով կարող իցէ առ-
նել զինչ եւ կամիցեն. եւ
զանձնիսանութիւնն նորա
ի լաւն խառնէ զարձու-
ցանել, ոչ էթէ զվանձա-
րութիւնն վերադն ճանե-
լով ի նմանէ, այլ զլաւու-
թիւնն նմա ցուցանելով:
Ձի կամակարութիւնն մնայ
ի նմա, թէպէտ եւ հրա-
ման ինչ տայցէ. այլ առ-
աւանդել նմա Վստուծո՛ւ
զվանձարութիւն անձնի-
սանութեան ի լաւագոյնն
զարձուցանել: 8. Որպէս
հայր որ յորժամ զորդի
իւր խառնիցէ, որ կարողն
իցէ ուսումն ինչ ուսու-
կամ ոչ ուսանել, յառա-
ջագէ՛մ յառումն լինել,
այլ զի զլաւն նմա ցուցա-
նէ՝ ոչ էթէ պնտ. զվա-
նկարութիւն կարողու-
թեան որդւոյն հանիցէ, նա
եւ յորժամ վնասիցի կա-
մակարութեամբ ուսանել,
Կոչնպէս եւ զՎստուծոյ
պարտ է իմանալ՝ էթէ յո-
մարեղանցն զմարդն առ-
աւ ճրամանաց նորա. բայց
զվանձար իրանութեանն
եւ ճանէ ի նմանէ, որով

անձնիսանութիւն ու՛մ կամմ
ծառայանոյ.

ոչ ի հարկէ բնութեան
բռնազատեալ, ոչ ի զա-
րութենէն՝ որ նմա վասն
լաւութեանց շնորհեցաւ,
կասեմ:

այլ եւ
ճնապարհութենէ միայն
շահի զպտուտ, եւ յան-
ճնապարհութենէ զվասն:
Եւ զայն ոչ էթէ առ-
եղծանել ինչ լեալ ասեմ
մարդոյ, այլ վասն լաւու-
թեանց: Ձի էթէ իրբել
զմի ինչ յայլոցն բնութեանց
լեալ էր՝ որ ի հարկէն
ծառայելն Վստուծոյ, ապա
եւ վարձս ընդ կամակարու-
թեանն անելոյ չէր ար-
ժանի. այլ իրբել գործի
մի էր արարչին, զոր թէ-
պէտ ի շարժելոյն էթէ-
պէտ ի բարի, ոչ պարտա-
սան ինչ էին նմա եւ ոչ
գովուիցին. այլ պատժա-
պէս էր՝ որ զնա պնդէս
վարէր: Կա եւ ոչ զլուս-
ինչ զիտեր պնտահետն
մարդն. քանզի չէր հմուտ
այլ ի՞նչ, բայց այնմ եւս
էթէ՝ յոր պարարչանէ էր:
Այլ

Վստուծո՛ւ պնդէս
պատուել զմարդ կամե-
ցաւ, զի առ լաւութեանցն
իւրաւուտ լինելոյ զան-
ձնիսանութիւնն պարգեւ-
եալ նմա, որով կարող իցէ
առնել զինչ եւ կամիցեն.
եւ զանձնիսանութիւնն
նորա ի լաւն խառնէ զար-
ձուցանել:

Որպէս
հայր որ յորժամ զորդի
իւր խառնիցէ՝ որ կարողն
իցէ ուսումն ինչ ուսու-
կամ չէր ուսանել, յառա-
ջագէ՛մ յառումն լինել,
այլ զի զլաւն նմա ցուցա-
նէ՝ ոչ էթէ պնտ. զվա-
նկարութիւն կարողու-
թեան որդւոյն հանիցէ, նա
եւ յորժամ վնասիցի կա-
մակարութեամբ ուսանել,
Կոչնպէս եւ զՎստուծոյ
պարտ է իմանալ՝ էթէ յո-
մարեղանցն զմարդն առ-
աւ ճրամանաց նորա. բայց
զվանձար իրանութեանն
եւ ճանէ ի նմանէ, որով

1. Իմմ գործածութեան:
2. Զպ. շուշի՝ զարարի իւրբիւրնն ունի՝ սրբա-սք:
3. Զպ. շուշի՝ զարարի իւրբիւրնն ունի:
4. Զպ. ունի՝ զարարի իւրբիւրնն:
5. Ինչպիսիք ինչ (այս ասեմ, որ թէ սահմանել եւ թէ
զարարի, եւ նշանակել ինչիկ ի թարգմանէ զարարի, եւ
Իմմ՝ իւր կատարել):
6. Զպ. շուշի՝ որ իւրբիւրնն ունի:
7. Զպ. շուշի՝ ոչ:

1. Զպ. ունի՝ զարարի իւրբիւրնն՝ սրբա:

և. ոչ վարդապետութիւն չանաւարդ հրամանացն: 9. Եթէ քի պարանէ ցուցանէ ինչէ պիտեան առաջնորդելովն ոչ խնայեց զվարդապետութիւնն, այլ հրամայէ զի մարդն կարող լայնելով ի լաւութի թիւն լինիցի: քաղց այս զհետ զայ անաւարդ հրամանն լատուծոյ: Վասն որոյ կամի հրամայել, ոչ զի զիշխանութիւնն՝ զոր ետ, խնայեց, այլ զի զլաւագոյնն տույցէ նմա՝ որ արժանաւորն է մեծածնաց, այնու զի անաւարդ լատուծոյ, Թեպէտ և չանաւարդ իշխանութիւն ունիցի: 8. 10. Բանգի ոչ էթէ վարդապետ ինչ կամը լատուծուի ան զայնպիսի պարգեւս տայ, որ յաւիտեական աւելցնուի թիւնն է: Չի անմուծելին և յանիքաւի զպն տայ: այլ յանիքաւի տուեալ լինի, էթէ մարդն ոչ աւել իշխանութիւն երկրոցուց, անաւարդ այն՝ զոր լատուծանն հրամայէ, և չանաւարդ այն՝ զոր նայն խնայեթ է: Չի իրաւամիբ այն է, յորմա՝ արժանի ըստ որոց զործեացն որ ինչ աւանդուց: Եւ արդ, զիսկը երեւէր ընտրութիւն էր զործոցն, էթէ ոչ ունէր մարդն իշխանութիւն երկրոցուց:

Գ. ԺԷ. Արքանանիշխան լեալ ասեմ զմարդն:

Ե. Երբ ոչ էթէ չար ինչ յատուցողին կայր, զոր ըստ կամն ընտրելով իշխանութիւն տուեալ էր մարդոյն: այլ պատճառ չարին է՝ անաւարդ լատուծոյ կամ չանաւարդ է: Եւ այս իսկ է անմանիշխանութեանն կամին: 2. Եւ արդ, ինչ մարդն աւանոր պատուր լատուծոյ, և անտի լինէր սկիզբն չարեաց, քանզի նա ոչ նաւազանդէր աստուածական հրամանին: Եւ այս իսկ է ինչէր էր չարն՝ չհնազանդելն, որ եւ սկիզբն առ ինկելն: Չի ոչ որ կարէ անաւարդ ինչ զարն ստել: քանզի արարած էր զործելն: 3. Այլ կամիքին պիտուի թանգի հարցանել, ուստի իցէ անաստուծութիւնն: Այլ այս ի գիրս ինչ աստուածաբանն յայտարարեալն գտանի: յայն ասկա եւ ես ոչ ասեմ այսպէս լեալ մարդոյն լատուծոյ, այլ ասեմ՝ էթէ յաւ:

կարողն է անաւարդ չհրամանացն:

Այլ իրաւե և յորմա՝ ցուցանէ զմարդն զի լաւութիւնն ինչ զանաւոր լինիցի,

որովք արժանաւոր մեծաց պարգեւս լինիցի, էթէ անաւարդ լատուծոյ: այլ զի եւ չանաւարդ իշխանութիւն ունիցի: Բանգի ոչ էթէ վարդապետ ինչ կամը լատուծուի զայնպիսի պարգեւս տայ, որ յաւիտեական անելցնուի թիւնն է: Չի վարդապետ իսկ էր այնպիսւոյնն տալ՝ որ ոչ ունէր:

Իշխանութիւն երկրոցուց, անաւարդ այն՝ զոր լատուծանն կամը, և չանաւարդ այն՝ զոր նայն խնայեթ է: Եւ արդ, զիսկը երեւէր ընտրութիւն զործոցն, էթէ ոչ ունէր մարդն իշխանութիւն երկրոցուց, և անաւարդ է չանաւարդ: Եւ արդ, յայն է թէ անմանիշխան էին մարդն առնել զարք եւ ժողով ի չար: Երբ ոչ էթէ չար ինչ առաւել կայր, յոր ժողովը: այլ այն է ինչէր առաւել կայր կամ անաւարդ լատուծոյ կամ չանաւարդ, և զիսկն է ինչէր պատճառ չարին իմանալ: Բանգի լեալ մարդն առաւելն՝ աւանոր պատուր լատուծոյ, և չհնազանդեալ աստուածական հրամանին՝ մտարեթէր ի չարն, և անտի լինէր սկիզբն չարեաց:

Ուստի ոչ որ կարէ անաւարդ ինչ եւ անմասնոր զարն ցուցանել, և զարմեալ ոչ յարարելն, այլ աստուածութիւնն զիպեալ աստուածաբանցն:

ըտեք վարդապետութիւն զորդեալ լեալ աստուծանաւոր: Չի ոչ էթէ այնպիսի ինչ բնութեանք հաստատեալ է մարդն: Եթէ այնպիսի ինչ բնութիւն մարդոյն առաւել էր, ապա ոչ յաւաքեք վարդապետութիւնն նմա զիպեալ անաստութիւնն, զի ինքն իսկ այնպիսի ինչ բնութիւն ունէր:

4. Այլ ասէ ուրեք աստուածական բարբառն, էթէ Մարդիկ եղեն լատեալք զարքս, և Ուստասեմ մարդն անաստուծ լատուծոյ: զի այս Եւս է միայն չարն՝ չհաւատալ լատուծոյ կամինքն զործել: զի ոչ էթէ ուսանի մարդ զարն յինքեան: Եւ վարդապետն է՝ օճն է, 8 որ լատուծոյ արարու: Չի նա ուսուցանէ զմարդ, քանզի զիսկ լաւութեանն մարդեալ կամի: 5. Ապա էթէ զպատուածն եւս կամիքն ինչդին, զիսկաննէ՝ որ առ մարդն երէ՛ իմասցիս զպատուածն: Եւ էթէ զիսկաննէն եւս ճշդիքը ընկիցեն՝ թէ ուստի եղեն, ասեմ՝ էթէ նա ոչ այսպիսի պատուեցաւ: քանզի միայն մարդ ըստ պատուիր է և ըստ նմանութեան լատուծոյ եղեն, իսկ էթէ այնու զլատուծ չարեաց կամինքն առնել, անկանիս յիմանաւոր խոր: Երբոյ: Չի էթէ զնորա ինչ չանեալ էր և մարդոյն շնորհեալ, թերեւս յիրաւի պատճառ չարեաց կարծէր: Ապա էթէ զնա նոյնպէս, որդեւ եղեն, պահեաց, և զմարդն այսպէս կամինքն առնել, պատճառ չարեաց նախան: Երբն է: 6. Բանգի յորժամ իցեն ուսուց երկու զերեք, և զմիւսն ի ծառա յաւութեանն լինեն մի և միւսն յորդէգործն զրիցէ: և միւսայն նախանու զառեալ զմեծարեալն ի տեսանէն

և յաւաքեք վարդապետութիւն գործեալ: Չի ոչ էթէ այնպիսի ինչ հաստատեալ բնութեանք զմարդն ցուցանել կարէ որ: Եթէ այնպիսի ինչ բնութիւն մարդոյն առաւել էր, ապա ոչ յաւաքեք զիսկաննէն նմա զիպեալ անաստութիւնն, յաւաքեք ի բնութեան արարածոյ: Եւ յաստուածեղեն բոց նմա վարդապետութիւն ընծայաւոր: որդեւ ասէ ուրեք աստուածական բարբառն, էթէ՛ Ի մանկութենէ մարդիկ ի իմանմ չարի մտեալ են: և զի ցուցէ թէ որ միայն կամը միտի, և ոչ ուսուց բնութեանք: Արդ, որ արտաբայ լատուծոյ կամինքն զործելով, պատճառ չարեաց իմանալէ է: և նմին չարն որ վարդապետեմածուի հարկէն, զրիցէ և ոչ բանաւորաբ, որ զմարդն ի լաւութեանն մեկնաւալ կամիցաւ: Ապա էթէ զպատուածն եւս կամիքին ինչդին, զիսկաննէ՝ որ առ մարդն եղեն, իմանալիս զպատուածն: Եւ էթէ զնա իմանալէն եւս ճշդիքը ընկիցեն՝ թէ ուստի եղեն, ասեմ, որ էթէ յաւաքեք լատուծել զմարդն պատուելոյ: քանզի միայն մարդ ըստ պատուիր է և ըստ նմանութեան լատուծոյ եղեն: իսկ էթէ այնու զլատուծ չարեաց կամինքն առնել, անկանիս յիմանաւոր խորհրդոյ: Եթէ զնորա ինչ չանեալ էր և մարդոյն շնորհեալ, թերեւս յիրաւի պատճառ չարեաց կարծէր տուիլն: Ապա էթէ զնա նոյնպէս, որդեւ եղեն, պահեաց, և զմարդն այսպէս կամինքն առնել, պատճառ չարեաց նախան: Եւ քանզի յորժամ իցեն ուսուց երկու զերեք, և զմիւսն ի ծառա յաւութեանն լինեն մի և միւսն յորդէգործն զրիցէ: և միւսայն նախանու զառեալ զմեծարեալն ի տեսանէն

1 Երեմ. Ժ. 9. 23:

2 Տ. Բարեբաղունից:

3 Իմա՝ յաւաքս, ինչեայն:

4 Եւս Եւսարդի կատը կ'երեսայ թէ Եղիսայ բնագրէ ինչալ է, զոր վերաբն զրիքը բնագրին համեմատ: 5 Եղիսայ. Բ. 21. Զայ լատուածաբանն ունի, Միտք մարդեան հաստատեալ են ի իմանմ չարի ի մանկութենէ իրեն: 6 Եղիսայ վկայութեան միջ պ' իմանմ չարիս յոյն եւ Զայ բնագրից համեմատ է իսկ Միտքայն են, Երբայս Կանին եւ ասորականին համեմատ: 7 Երեւել թէ Եղիսայ ի յիշգրու ինչն գրած է վկայութիւն, մասնաւոր ք Ս. Միւն ինչոպիս յաւաք բերած վկայութիւնն առաջ են կրած իմանալ: Եւ որդեւ զի անկողի ցուցան կարգին հետ յորմա լատուծելն ունի, իսկ վկայութիւնն, զի յաւելու աս ոչ ունի: Եւսարդ թէ Կ. . . որ միտք կամը Երեմի, 8 Եւսարդ իմա՝ Երեմի: 9 Եւսարդ իմա՝ Երեմի:

- 1 Ե Եր նշանակէ պատեղ իրեն պահապան, ասկայն Եղիսայ իմարգմանութիւնը Կիպեոս որ ոչնէն կը պահուի:
- 2 Իմա՝ ասորականութիւն:
- 3 Այս նախադասութիւնը չունի Տ:
- 4 Զարեք չէր ի բնագրին, յայց իմաստը կը պահանջէ:
- 5 Զայ. ունի յայնպիսի:

սպանակեցէ, միմէ պատճառաւ չարեաց գտէրն պարտիցէ իմանայ, որ ոչ հնան ինչ ի նմանն եւ ոչ զնորս ինչ շնորհեաց միւսոյն:

Թ.Ը. Այլ եւ զայն եւս հարցանեցին. եթէ չար ինչ չկայր, ուստի՞ օձն, զոր սասանայ կոչեն, իմացաւ զհանգամանս չարին:

Ը. Այս բարիքն է պայտէ առնել պատուականին, եթէ Վատանայ չար գտուէր զանէն մարդոյն Վատուծոյ իմացաւ. վասն որոյ զմարդն յայն յօժարեցայ: Է. Որպէս յորժամ թշնամի որ թաղուցեալ զթշնամու թիւնն՝ զաղտ կամփոյն փասեւ, եւ չգիտեցէ զհասն զամանն փասակարու թեանն, եւ պայտիս ինչ օրինակաւ. հնար լիցի նմա

զորեւ զոր իորհին: Է. Զորոյնցէ քրժիշին, որ պատուէր տուեալ իցէ իսկերին, — այն է այնմ, որում փասնին կամփոյն, — զօրինակն, որով առողջութեան կարիցէ հասանել. որպէս՝ եթէ սահմանեալ իցէ նմա ժամանակ, յորում ճաշակիցէ զինքն ըսկուրն, կամ զի յայն նիշ կերակրող ճաշակիցէ, կամ միայն յայն ինչ կերակուր չկայիցէ: Զ. Եւ նորա լուսնայ զանեայ՝ զարգալուին ի կեղծիք բարեկամութեան կեղծասքանչ, որժիշին պարտաւ իցէ, որպէս թէ փասակարութեալ իցէ, եւ հակառակ պատուէր հրամանաց բժշկին տուցի, եւ այսպէս վատագ լինեն զնա արարեալ առնիցէ նմա փասն: Եւ ինքն ոչ եթէ յառաջագոյն գիտեր զհանգամանս փասակարութեանն, այլ ի պատուիրելոյ բժշկին ուսեալ:

Դ. Կոյնպէս կարեւորին եւ գտասանայէ, եթէ նախ նախանկեցաւ, եւ ապա չգիտեր զհանգամանս փասնելոյ, քանզի ոչ եթէ չար ինչ կայր յառաջագոյն, ուստի զհանգամանս մարմնէր տանուէ: Այլ գիտեր զի պատուէր ինչ տուեալ եւ յատուծոյ մարդոյն, որ արդելոյ զնա ի ճաշակելոյ ի սնկոյ իմքէ: Որպէս կարեւան, ոչ եթէ բնութեամբ մարմնէր մահաբեր, այլ իրեն. սնկոտան ինչ ի կերակուր մարդոյն էր:

միմէ պատճառաւ չարեաց գտէրն պարտիցէ իմանայ, որ ոչ հնան ինչ ի նմանն եւ շնորհեաց միւսոյն:

Սրգ. եւ զայն եւս հարցանեն. եթէ չար ինչ չկայր առաջի, ուստի՞ օձն, զոր սասանայ կոչէր, իմացաւ զհանգամանս չարին: Ասեմք:

Եթէ Սատանայ՝ չար զգտուէր զանէն մարդոյն Վատուծոյ իմացաւ. վասն որոյ զմարդն յայն յօժարեցայ: Որպէս յորժամ իցէ որ քուրդ թշնամի, եւ թաղուցեալ զթշնամու թիւնն՝ զաղտ կամփոյն փասեւ, եւ չգիտեցէ զհանգամանս փասակարութեանն, եւ չուրէ կեպեալ յաժիցէ հնար ինքն զինքն: ապա զանեալ ժամանակ յորժամ որ ի բժշկաց թշնամիցէ նորա պատուէր տայցէ յայն ինչ չկայի եւ յայն նիշ կերակրող ճաշակել, որով առողջութեան կարիցէ հասանել:

Եւ նորա յուսեալ՝ վաղվաղեւն ի կեղծիք բարեկամութեան կեղծասքանչով զօրժիշին պարտաւ իցէ, եւ զգտասանարն նմա փասակարութեալ իցէ կարծեցալ իցէ, եւ հակառակ պատուէրս հրամանաց բժշկին տայցէ, եւ այնուստեղէ նմա փասն: Որ ոչ եթէ յառաջագոյն գիտեր զհանգամանս փասակարութեանն, այլ ի պատուիրելոյ բժշկին տուեալ հնարն եղեն փասակար:

Երոյնպէս կարծի եւ գտասանայէ, նախանկեն նմա ընդ նախանկեն մարդոյն, եւ չգիտել զհանգամանս փասակարութեանն. քանզի ոչ եթէ չար ինչ առաջի կայր, ուստի զհանգամանս մարմնէր տանուէ: Ասեալ յատուծոյ պատուիրանէն՝ որ մարդոյն տուաւ արդելու զնա ճաշակելոյ ի սնկոյ իմքէ ի մահաբերէ, զայն յառաջագոյն մարդոյն: Որ ոչ եթէ սնկոտան ինչ ի կերակուր մարդոյն էր, եւ ոչ

կամ զի տուենն նուիրեալ էր մահուան, եւ վասն պարտիցէ ինչ արգելաւ մարդն ի ճաշակելոյ ի նմանէ, յորմէ մեռաներ եւ մարդն. եւ կամ զի անասանութիւնն եղեն պատճառ. մահուան մարդոյն, յորժամ նա էանց զհրամանաւ Վատուծոյ:

Ե. Սատանայ հաւանեցցէ զմարդն անցանել զհրամանաւն Վատուծոյ, որպէս զի ոչ եթէ ստուգեալ զիւտէր՝ եթէ այնու նմա փասն ինչ գործել կարիցէ:

այլ յետոյ յատուծոյ պատուհանէ՝ որ առ մարդն եղեն վասն պատուիրանաւ զանցել թեանն, եւ զի մարդն զհատուցումն պատճոյն ընկալաւ, իմացաւ զփասն:

իր ոչ եթէ ի բնութենէն ինչ յառաջագոյն եղելոյ, այլ յատուծոյ սպանալու լուսնայ:

Ը. Որպէս եւ մեր բժշկի ոչ կարեմն մեղադրի լինել վասն յառաջագոյնն զգուշացուցանելոյ՝ որով օրինակաւ կարիցէ մարդն առողջանալ:

Թէպէտ եւ թշնամին որ չգիտեր յառաջագոյն զհասն գտանաւ փասնելոյ, ապա ի խառնութեան բժշկին ուսանիցի, քանզի չէր վայել այնմ՝ որ գիտանին էր, զպատուան ծանկել, զի մարմնէր՝ եթէ եւ առաջի յառաջագոյն գիտելոյ զնոյն խառն տայր թշնամին, զոր ի պատուիրանէն ուսուէ, որով եւ պատճառաւ փասնուն լինէր այնմ՝ որ նմայն անուայցէ. Թէպէտ եւ նա ինքն չգիտեցէ թէ անտի նմա փասն գործիցի, այնպէս զի եւ ինքն չէ ինչ պատճի պարտեան: Եւ Թէպէտ թշնամին դիպեցուցանիցէ զհարուածն այլ ազատ լինէր ի պատճոյն

բնութեամբ տուենն մահաբեր, եւ վասն պարտիցէ ինչ արգելաւ մարդն ի ճաշակելոյ ի նմանէ,

այլ անասանութիւնն եղեն պատճառ. մահուան մարդոյն, իրեն. յորմէ անցանել զհրամանաւն Վատուծոյ, որ նմա կարգեալ իցէ: Ը. Թէպէտ թշնամին զմարդն անցանել զհրամանաւն Վատուծոյ, որպէս զի ոչ եթէ ստուգեալ զիւտէր՝ եթէ այնու նմա փասն ինչ գործել կարիցէ. այլ կարծեց ի թեթեւ մատուցեալ եթէ լիցի եւ թէ չլիցի:

Եւ յետոյ յատուծոյ պատուհանէ՝ որ առ մարդն եղեն վասն պատուիրանաւ զանցել թեանն, իմացաւ եթէ պատուիրանէր նմա զպատճոյնն, եւ իրարի պատճեկանն եւ նա եւ մարդն զոր յօժարեցցէ յանասանութիւնն, ճաշակել ի փայտէն՝ որ ոչ բնութեամբ մահաբեր էր, այլ յատուծոյ սպանալու լուսնայ եղեն այնպիսի իրաց պատճառ:

Եւ որպէս բժշկի ոչ կարեմն մեղադրի լինել վասն յառաջագոյնն զգուշացուցանելոյ՝ որով օրինակաւ կարիցէ մարդն առողջանալ, Էւ նորա թողեալ զպատուէր բժշկին, անապատ թշնամին որ զփասակար խառնուն տայցէ նմա, որով ոչ զպատճառաւ փասնուն եւ բժշկին, որ յառաջագոյնն՝ գուշակեաց նմա, իմանալէ, եւ այլ ի թշնամին:

որ ի պատուիրանէ բժշկին նմա զփասն շարեցաւ:

1 Իժմ՝ զհանգամանս, զգիտութեան:
2 Ս ունի չար առնել:
3 Իժմ՝ երանայ, կերպ:
4 Տ չարին (չարիք հասարակական):
5 Իժմ՝ զհանգամանս:
6 Յպ. քարի:

1 Եւ . . . մահաբեր էր Եղիկ աւելոր կը կրկնէ վերն ըստանները:
2 Եւ . . . իմանալէ եւ Եղիկ կը կրկնէ վերն ըստանները:
3 Յպ. ինքնայն:

վան անդիտակ թնշամու-
թեանն, եւ վան զթնա-
մութիւնն ոչ խոտովա-
նելոյն ։

7. Եղնպէս եւ զատու-
նայէ Եսէի Լեայ թնշամ
մարդկան՝ չեւ եւս զիտեր
զհանգամանս յարեաց, այլ
ի պատուիրանն ուսաւ,
յորժամ Աստուած սպառ-
նայր մարդոյն ասիով՝ զի
եթէ ընդդէմ կամաց իւրոյ
ի ծառայն ճակարկէ՝ աւ-
նուցու. պատժ գնահ-
Քանզի եթէ յառաջագոյն
չէր գուշակեալ Աստուծոյ
մարդոյն յուսեկ ի կերա-
կոյ ծառայն, եւ նորա թեր-
եւս յանդէստ կերեալ՝ եւ
ի կենաց իւկ անկանէր,
կամ աւ յօւսժտայր ի պըտ-
ոյ ծառայն, — որպէս եւ
ոչ մանուկ կամեալեր չա-
տառուս կերպուք առնու-
կաւորդ իցէ, — եւ կամ
վան ընդդէմ կամաց Աս-
տուծոյ առնելոյն ինչ ի ծա-
ռայն ։

Եւ թէպէտ այսպէս հա-
րուածք օժին ճշդիւ, դի-
պիրին, բայց ինքն օժն ոչ
եթէ յիրաւի պատժիցի՝
վան անդիտակ թնշամու-
թեան ընդ մարդոյն ունե-
ւելի, զի ոչ եթէ որ փոր-
նային ինչ եւեթ՝ ապա եւ
յայտնապէս պատժոյ ար-
ժանի իցէ ։

ՅՏ. Եւ արդ սկիզբն չա-
րեաց զիսխանն ասացի, եւ
զիսխանն՝ յառաւել Աս-
տուծոյ զմարդն պատուե-
լոյ ։ Եւ յարն է անհնա-
զանութիւնն, որով ընդ
պատժովք անկաւ մարդն՝
յորժամ անաստեալ զըն-
կէց զպատուիրանն Աս-
տուծոյ ։

Տ. Ուստի զամենայն ինչ
որ լինի չար, ոչ բնու-
թեամբ չար գիտեմք, այլ
զիսխանց կամացն Աստու-
ծոյ գործին ։ Եւ եթէ պարս

Եղնպէս եւ զատուանայէ
անեմք Լեայ թնշամ
մարդկան՝ չեւ եւս զիտեր
զհանգամանս յարեաց, այլ
ի պատուիրանն Աստու-
ծոյ ուսեալ՝ կամաց փա-
սեկ մարդոյն. որպէս զի
եթէ առանց Աստուծոյ
կամաց ի ծառայն ծաշա-
կիցէ՝ առնուցու պատժ
գնահ-Քանզի եթէ յա-
ռաւարդոյն չէր գուշակեալ
Աստուծոյ մարդոյն յուսեկ
ի կերակոյ ծառայն, եւ նո-
րա յանդէստ կերեալ՝ չի-
նէր նմա պատժ մահ. կամ
որպէս թէ առ ի չդիտանս
եկեր, կամ թէ առ յօւս-
ժտայր ի կերակոյ ծառայն,
չէր ինչ պատժի պարտա-
կան ։ Քանզի եւ մանուկ
կամեալեր որ յայլ ինչ
կերպուք կամեալիցէ, ոչ
պատժեի է, այլ արգա-
հատելի, որպէս թէ առ ի
չդոյն կամին յայն յօսա-
րեալ ։

Եւ եւ օժն, որ է ասա-
նայ,

յիրաւի պատժեցաւ վանն
անագործն թնշամութեան
ընդ մարդոյն օժնելոյն ։

Եւ արդ սկիզբն չարեաց
զիսխանն ասացի, եւ զիս-
խանն՝ յառաւել Աստու-
ծոյ՝ զմարդն պատուելոյ ։
Եւ զպարն յանհնազան-
սութեանն, զի Աստուած
պնդիւս առաւել զմարդն
պատուեաց, եւ նորա ան-
աստեալ զընկէց զպա-
տուիրանն ։

Ուստի զամենայն ինչ որ
լինի չար, ոչ բնութեամբ
չար գիտեմք, այլ զի ա-
ռանց կամացն Աստուծոյ
գործին իրք ինչ՝ լինի չար ։

1 Յայտեղ ծնօթութիւն կու տայ՝ թէ գիտա-
րին է այս կտորը թարգմանել ։ Անորակ չէ որ Եղնի աւ-
իւր բնագործն միմեկ զատմ ըլլայ եւ զուրս թողան ։

2 Ինչպիսի իմաստն է՝ կամ ծառին պտուղը տանել
(մարտի) չկարենալու ։

3 Տգ. Թուի Խուս ։

4 Տգ. որ իւր ։

5 Տգ. Լուս Ըդր ։

6 Եղնի չեղելով բնագործն Կիւղեցիի պատմաւարանու-
թեանն այս վերջին մասերու մէջ՝ զուցման նպատակով Կիւղե-
ցեանն, եւ ինչպիսի կընէ պնդպիւր բանի մը վրայ, որ իւր-
զայն իւր չէր կրնար ըլլալ, այսինքն՝ եթէ Աստուած
արգելած չլլար անկեմ եւ մարդն ուսեր չէր մեկնել ։
Հեղինակին այս խօսքն թէ ստատայ եթէ անդիտու-
թեանը խաբանա ըլլար, չէր պատժուեր, Եղնիպոյ համայ
չեղեւար. Եւ հասանք վերջինը գուրա կը թողաւ, եւ այս-
տեղ ալ հակառակ կը հաստատուէ՝ անգիտակցը անաս-
գործն իր փոխելով ։

7 Տգ. չունի Աստուծոյ, օժնի իր փոխի տպ ։

իցէ հաւանել՝ թէ չարիս
գործել ոչ այլ ինչ էր, եթէ
եթէ ոչ անաստեալ Աս-
տուծոյ, ապա յայտ իսկ է,
թէ այս իսկ է չարն ։ Քան-
զի էր երբեմն՝ յորժամ
Աստուած պատուիրեալ
առաքին մարդկանն մտա-
նել յերկիրն խոտաւցեալ ։
Եւ մարդիկ ոչ անաստեալ
հրամանն Աստուծոյ, եւ
չի կամեցան վայելիլ ի
խոտմոնանն Եւ զարեալ
քանզի Աստուած արեկ
զնոսա ի մտանելոյ, նըսա
ուսեալ՝ եթէ անաստեալ
կամաց Աստուծոյ չար է,
ընդդէմ կամաց Աստուծոյ
մտին ի ներս եւ յիրաւի
պատուհանեցան ։ Ապա եւ
մէք ասեմք՝ թէ չիք ինչ
չար բնութեամբ, այլ զի
Աստուած ոչ կամի զգոր-
ծիցի չարն եւ մարդիկ ու-
սանիցին ոչ առնել զայն ։
10. Այլ արդ ասել՝
եթէ Բնդ լինին իսկ աս-
տուծոյ Աստուծոյ գի-
տաց, եթէ անաստեալ ու-
մէք Աստուծոյ չար է —
քանզի չարն է՝ անասա-
տեալ Աստուծոյ, — բարւոյ
թուի ինձ ։ Քանզի ոչ եթէ
անմիտ ինչ որ եղէւ նա
Աստուծոյ, եթէ չգիտե-
ր թէ որ ինչ ընդդէմ Աս-
տուծոյ կամացն լինի՝ այն
չար է ։

11. Քանզի վանս այնորիկ
ասեմ թէ յիրաւի ասանքի,

Եւ վանս այնորիկ յիրաւի
ասանք զիս Աստուած, զի
գիտեմ նա զբարին, եւ ոչ
ասեմ, եւ հմուտ է չարին
եւ ոչ խորին ։ Եւ ոչ չար
եւ չարաբոյի հաստատեալ
զնա Աստուած. եւ ոչ փոր-
նայի՝ եթէ նովա փորնեալ
զարդարս գտեցէ. եւ ոչ
ինքն յանձնէ չար գտեալ,
եւ ոչ անարար եւ հակա-
ռակ Աստուծոյ ։
այլ մտաւ որ եղեալ Աս-
տուծոյ եւ հմուտ գիտու-
թեան թէ չար է հակա-
ռակ կալ Աստուծոյ հա-
մանին, եւ յայն՝ զոր զի-
սխանեցան, զանաստու-
թեանն ասեմ ։

Իբր ոչ եթէ ասիցեմ՝ եթէ
անմասն ոչ ինչ յառաջա-
գիտ եւ հաս ի գիտութեան
ստատեալ, այլ թէ կամե-
ցաւ նա զի մի ինչ ի դի-
պայն չեղցից ։ Եւ եւ զմար-
դոյ յիրաւի ասեմ կրն-
առաւ հաս որոյ որոյ գոր-
ծիցէ, քանզի կամաւ երթայ
յուստուն, յորժմ յորժմ՝

- 1 Տ արդ (Element) ։
- 2 Իսմի՝ պատմագիտական ։
- 3 Տգ. — արդարեւ Աստուծոյ, Էլիտոյ ։
- 4 Իսմի՝ կամեցողին ։

և, կամօրի՝ եւ մեկնել կա-
րող եւ շանդի եւ կամե-
լցն եւ չկանգնել ունի իշ-
խանութիւն. զորոյ զհետ
զայի՝ եթէ եւ կարէ զոր ինչ
կամօրի առնել:

Ժ.Թ. Ե.Մ. Իւ որովհետեւ,
մի բարեկամ, չա-
րաց արարի զՎաստած
կամօրի առնել, այլ, առեւ,
ի մարդկանէ եղեալ թե-
լարութեամբ ստատանայի
ի հնազանդելոցն նորա եւ
ի խորեցելոց, եւ յիշուի,
ասեւ, ինչ պատիժս, զի
կարէին ի բաց դարձուցանել
զիսման, եւ ոչ կամեցան:
Եւ արդ, վասն նորին իսկ
ստատանայի կամօրի հարցա-
նել է Ս.յակոբի՝ արդեւք ա-
րար զիս Վաստած, եթէ
իսրն այնպիսի չէր, եւ յո-
ստանայի չարաբարել:

Ո՛րէ 2. Եթէ այնպիսի
էր արարար զիս Վաստա-
ծոյ, պատիժս ի նման չէր
պարտ պահանջել. զի պո-
հնայ զպայման բնութեանն
յոր արարն զիս Վաստած:

Չի եթէ որ հակառակ կա-
մանց Վաստածոյ գործիցէ,
ասեմք ի յերաւի պատժի,
զի ոչ եկայ յայնմ՝ զոր Վա-
ստածն կամօր: 3. Այս
եթէ որ Վաստածոյ բար-
ւոք եղեւ, եւ անկամ
յանեւն զարձոյց զիսման ի
յաւ՝ հեռացուցեալ զիսման
ի լաւէն, յիշուի պահանջն
բոլոր որոյ յանդիմանեալ
պատժս. զի զստատանոյ ոչ
Վաստածոյ ստատանայ եւ
զիս ստացի յառաջադրն
բանիւք, այլ թէ նախա-
նքն եղեւ պատժս ըն-
տրութեանն:

4. Իւ զի ինչորեւ յա-
նար մատուցանել զիսման,
արարից սկիզբն է Ըսեմ.
Վաստանոյ ոչ եթէ բնու-
թեամբ ստուգանաց էր,
Վաստած, այլ զորութիւն
իմն ծառայ լաւութեանց
եւ ի նախանձանքն ընդ
մարդն ունելոյ, ասեմ,
իսրն կամեց եղեւ ստա-
նայ. զի թողեալ զՎաստա-
ծոյ հպատակութիւն սխառ
անտառան, եւ հակառակ
կայ Վաստածոյ հրամա-
նացն ուսուցանել, եւ թա-
ղեալ զլուսնութիւնն՝ իւ-

րեաց, յորոյ յորժամ եւ
կամօրի՝ եւ մեկնել կարող
է, քանի եւ կամօրի եւ
չկամօրի ունի իշխանու-
թիւն. զորոյ զհետ երբայ
եւ կարէն զոր ինչ կամօ-
րի առնել:

Որովհետեւ, ասեւ, չարեաց
արարի զՎաստած չիա-
մա ստել, այլ ի մարդկանէ
եղեալ թելարութեամբ
ստատանայի ի հնազանդելոցն
նորա եւ ի խորեցելոց, եւ
յիշուի ի նորն պատժս, զի
կարէին հաստանել եւ ըն-
կենեւ ի բաց զարարն, եւ
ոչ կամեցան. եւ արդ,
վասն նորին իսկ ստատանայի
հարցուք: Ս.յակոբի՝ ար-
դեւք արար զիս Վաստած,
եթէ ինքնին այնպիսի չէր
եւ յոստանայի չարաբա-
րել:

Եթէ այնպիսի արարեալ
էր զիս Վաստածոյ, պա-
տիժս ի նման չէր պարտ
պահանջել. զի պահնայ
զպայման բնութեանն յոր
արարն զիս Վաստած, Իւ
որ որ ոչ կամեց ինչ գործէ,
ընդ այն պատժ չարաբի
կրել. բայց որ կամեց կա-
րող է գործել, եւ գործ
ինչ յառաքեալն գործիցէ,
յիշուի պատժի, զի ոչ ե-
կայ յայնմ՝ զոր Վաստածն
կամօր: Այսաւ եթէ Վա-
ստածոյ բարեւք եղեւ, եւ
անկամ յանձն զարձոյց
զիսման ի յաւ՝ հեռացու-
ցեալ զիսման ի լաւէն, յի-
շուի պահանջն ընդ որոյ
յանդիմանքն պատժս. զի
զստատանոյ մեք ոչ Վա-
ստածոյ ստատանայ եղեալ
գիտեմք. այլ զստատան ա-
նուն վասն խոտորելոցն էա-
նաւ. ասեմ, քանզի ստա-
նայ յերթեւեւաց եւ Վա-
ստած լեզուէ «խոտորեալ»
թարգմանի:

Այլ զգործութիւն իմն զպայ-
ման լաւութեանց հա-
ստանեալ, Վաստած, եւ
ի թշնամութեան ընդ մար-
դոյն ունելոյ՝ իսրն կամեց
եղեւ քանադարձ. թողեալ
զՎաստածոյ հպատակու-
թիւն՝ սխառ անտառան,
եւ հակառակ կայ Վաստա-
ծոյ հրամանացն ուսուցա-
նել մարդկան, եւ իրեն
զպատամբ յետ կացեալ

բրեւ զպատամբ յետ ե-
կայ Վաստածոյ: 5. Իւ
վկայ բանիս ստատանա-
կան բարբառն, որ ապ-
ստամբ եւ վիշտ կոչէ զիս,
եթէ՝ Հրամանաւ. սպան
զպատամբ վիշտան: Իւ
արարեալ իսկ Բանն Վա-
ստած սպան զստատան,
այնու զի յաղթելոյ նմա
նա իշխանութիւն երկրա-
ն որ մարդոյ:

Եթէ նոյնպիսի որպէս ե-
ղեւ Վաստածոյ, կացեալ
էր, եւ ոչ թողեալ ինչ
պայմանն՝ յայն, որ ոչն էր,
անեղալ էր, ապա ոչ ապ-
ստամբ կոչէր զիս առաք-
Գիրն: Չի անունս ապ-
ստամբ՝ յայտ առնէ, եթէ
չէ նա այն, որպէս էրն յա-
ռաւարդոյ:

6. Որով եւ ոչ անարար
իսկ ջուշանքն. զի եթէ ան-
արար էր, ապա ոչ յիւր-
մէն բնութեանէն փոխել Իւ
եթէ հաւանդեմք թէ այսմ
հնար իցէ ինչ, այլ քանզի
այսմ Վաստածոյ չար է,
հարկ իցէ ասել, թէ էր
երբեք, յորժամ ստատանայ
չէր չար, որով եւ աստ եւս
ցուցանի թէ չէ նա բնու-
թեամբ չար. քանզի յան-
թի բնութեան իմիւր, որ
միշտ նոյն մնայէ, մերթ
բարի լինել մերթ չար:

Եւ իսկ արդ, եթէ ոչ
էր անարար ստատանայ, այլ
եւ ոչ այսպիսի եղեալ Վա-
ստածոյ, այլ անվանք զանեւ
զարձոյց ի լաւէ անոր ի
յոռնի, որ է ի հնազան-
դութեան յանհանդուա-
թիւն, 7. աստիկ. Չգի-
տեմք Վաստած եթէ այն-
պէս լինելոյ էր, եւ արար
զիս. եթէ՝ գիտեմք զհա-
նդեմքն: Չի եթէ գի-
տեմք, զի ոչ կոչ իցէ
ստատանայ. ապա թէ ոչ գի-
տեմք թէ ի լաւութեանց
դառնալոյ էր նա, չմարթի
մեղալիք լինել Վաստածոյ,
այլ սակայն լինի նա վառ-
թարգմանք քան զհեթանո-
սական մեղան:

8. Ո՛րէ Անգիտութիւն
կարծել զՎաստած՝ ան-
նեւին անհեղեւ թուի ինձ,
զի անբնական է այս ա-
ստանական բնութեան
Այսաւ եթէ իրեն կանխա-
գէտ հանդերձեցոյ՝ արար
զստատան, ինքն է պատ-
նաւ չարեաց. այլ ասեմ՝ եթէ
եւ զայս անհեղեւ է ասել:

Թիւրեաւ Վաստածոյ: Իւ
վկայ բանիս ստատանա-
կան բարբառն, որ ապ-
ստամբ վիշտան կոչէ զիս,
եթէ՝ Հրամանաւ. սպան
զպատամբ վիշտան: Իւ
արարեալ իսկ Բանն Վա-
ստած սպան զստատան,
այնու զի յաղթելոյ նմա
նա իշխանութիւն:

Արդ, ապատանք կոչէ զիս
Գիրն. եթէ նոյնպիսի որ-
պէս եղեւ Վաստածոյ,
կացեալ էր, ապա ոչ ապ-
ստամբ կոչէր զիս. զի որ
ապատամբի որ, թողու զիւր
պայմանն:

Որով ոչ անարար իսկ ցու-
ցանի.
զի եթէ անարար էր, ապա
ոչ յիւրմէն բնութեանէն
փոխել:

քանզի չարթի բնութեան
իմիւր առանց կամայ մերթ
բարի լինել մերթ չար:

Իսկ արդ, եթէ ոչ էր ան-
արար, ասեւ, ըստ ձեզ
ստատան, եւ ոչ այնպիսի
եղեալ Վաստածոյ, եւ
անվանք զանեւ զարձոյց
ի լաւէ անոր ի յոռնի, որ է
ի հնազանդութեան յա-
նդեմքն ասեմք. Գիտեմք
Վաստած՝ եթէ այնպիսի
լինելոյ էր, եթէ չգիտեմք
թէ գիտեմք եւ արար, ինքն
է պատնաւ՝ նոյնա ի լաւ-
ութեանցն դառնալոյ. ա-
պա թէ ոչ գիտեմք, զանդ-
առեւ զայն՝ զոր ոչն գի-
տեմք թէ որպիսի ինչ ուր
լինելոյ է:

Անգիտութիւն կարծել
զՎաստած՝ անհանդուա-
թիւն է,

քանզի միայն ինքն կան-
խագէտ է հանդերձեցոյ:

1 Իմն՝ չարիքն դառնայ, ինք զինք չարին առնէ:
2 Երկուց այս վերին յառեւառնեմն սցառում է Կեր-
եայ Եւանգելիստայան (Ամենա. 1888, էջ 191) «Իւ սա-
տանայ ի սկզբումն ոչ թշնամի արարաւ, այլ յանձնելու
կամեցն եղեւ հակառակ բարւոյ. զի ըստ Երթողեւոյ քա-
ւեցն հակառակ թարգմանի»:

3 Երկի թարգմանքն է յոյն բնագիրն ինչպէս որ
է: Հայ Վաստածաբանն ըստ յունիկն ունի. (Եւ. Ի. 1)
«Եւստոր, յայնպիսի անքն տեղ քառերն ստոր եւ զանեւ
զհետ ի միւրոյ վկայ զինքն Կերեայի, եւ ի միւրոյ զիս
օմն կամեցոր եւ արդեմ լինալիք ի մէջ Եւանգելիս, Ան-
քն ի մէջ Եւանգելիս, յայն ոչ ունի, այլ Երբ. եւ ասորին:

9. Այլ ասեմ՝ եւ սպասուածոս՝ որոց վասն Աստուած, որ կանխագիտան էր հանդերձելոցն, արարած և՛ զնա Եւ ասեմ՝ Բանդի բարերար եռութիւն եւ Աստուած, ոչ կանխադիտանալանութիւնն իւր ծածկեալ մայրը, եւ ոչ պայցէ ի ծանօթութիւնն ուրաւը: Աստուած որոյ թէպէտ առաջագոյն գիտէր զաստանայէ՛ թէ թիւրեւջ եւ զմարդիկ յանցողցանելոց առ ի լուսնկոյր լինելոյ հրամանաց նորա, որով միտադմայն վասն անձնիշխանութեան մարդոցն երեւելոյ արար զնա Աստուած, զի առաւելութիւն բարերարութեան նորա յայտնի լիցի մարդկան վասն թողութեան տալոյ առաջնոց յանցանաց, զի բնաւ միշտ կայցէ շարն ուր զվան անհնապեղ գտան նա մարդիկ եւ հնազանդեան ծառայի արարածոյ, Աստուած, ասեմ, թէ Աստուած, թէպէտ կանխագիտ էր թէ այսպիսի ինչ լինելոց է նա, արար զաստանայ զի բարերարութիւնն ջուշանիցէ մարդկան, եւ մարդիկ զնորոյն նորա գիտացնեն, եւ զարդի ազգի գործուածն նորա մարդիկ ծանօցեն:

10. Զի եթէ չարն չէր հաւատակ կազմայ, ապա զարարն չէր հնար ճանաչել թէ բարի էջ: Զի յայնժամ բարոյ միայն ինչա՛մուտ լինէսք եւ ոչ ճանաչէսք զբարութիւնն լուսնազունի: Այլ եւ մարդն զիւր յանձնիշխանութենէն, զիւր յայնժամ զհաւայեան միայն հնազանդութեամբ գիտան, նա եւ այնու լինէր կատարած ամենայն մարդկան, այնու զի ընտրութիւն իւրաքանչիւր մարդոյ նոյն լինէր, եւ որ այսօր չարն է՝ զնոյն պարգեւ եւ նա պահպանէր:

(Ըորոնսկելի)

Հ. Գ. Գ.

1 Իմա՛ բարերարութիւն (Wohltat) ինչպէս վարք: 2 Եւ զնէ Բ. Պետր. Ա. 9? «Ի մուսոցն զարձուցանել զբարութիւնն առաւելոց իւրոցն յանցանոց», Եղեղի ունի՝ Եղեղեղեան Հռոմ. Գ. 25 «Ասան թողութեան յառաջագոյն մեղացն գործելոց»:

3 844, չուսի ինչպիսի, զոր բնագիրն եւ իմաստը կը պահանջէ:

Պ Ա Տ Մ Ա Վ Ա Ն

ՀՈՒՆԳԱՐԵՎԱՅԻՆ ՄԱՐԿԵՐԵՎԱՆԵՐ (ԿԵՐԼՈ ՀՅՈՒՆԱՐԵՎԱՆ) Ի ԳԻՐ ԵՒ Ի ՊԵՏԱԿԵՐՈՍ

Մեր Օգոստոսի թուոյն մէջ վերին հայեցուած կ'ըլլին բառենի մը վրայ, որ մասնաւոր կերպով Դրանսիականոյն Կերլա հայաթաղքով կը զբաղի:

Դարձընէնք մտադրութիւնսի ի մերձուտ այս հետաքրքրական մատենին վրայ:

Դրանսիականոյն Հայերը — կ'ըսէ մատենագիրն իր նախերգանքին մէջ — հայ աշխարհի առաջին գերդաստաններէն սերած են: Մեր նախնիքը Անի քաղաքին բնակիչներէն են: — Արեւելքին այս նշանաւոր ազգը՝ սփռեց քաղաքականութիւնը, ծաղկեցուց գիտութիւնը, երեւելի ըրաւ իր մասնաւոր գրութիւնը, տածեց արեւաստները եւ հեռու երկիրներ տարաւ իր ծաղկեալ առուտուրը . . .

Ղրիմ թերակղզին գնացին, որ նոյն միջոցին չեմովացւոցն էր: Հոս քանի մը գաղթականութիւն հաստատեցին եւ հեռուաւոր գաւառներու հետ առուտուր սկսան ընելու: Մականց հոն ալ իրենց հանգիստ չուրէն: Ուստի սակից Լեհաստան անցնելու հարկադրեցան: Լեհաց թագաւորը սիրով ընդունեցաւ օտարականներն ու իրենց այլեւայլ ազատութիւններ շնորհեց: Բայց գրգռուած պատերազմներու պատճառաւ ասկէ եւ իջելու ստիպուեցան, ու գնացին Մոլդաւիա ուր եօթը քաղաք հիմնեցին: Ի սկզբան բաներն իշխանները չպատմուելու տանջանքներով չարչարեցին զիրենք, որ լեզուներն, սովորութիւններն ու կրօններն թողուցին: Մեր պապերն աւելի սիրով երկիրը թողուցին, քան թէ իրենց կրօնը: Այսք դէպ ի Արեւմուտք գնացին եւ Դրանսիականոյն լեհաց մէջ քաջուեցան: Ասկից՝ Միջպէղ Աբաֆի իշխանը զերենք 1672ին Դրանսիականիս հրաւիրեց:

Մեր նախնիք 1239 ին ելան Անիէն, ուստի եւ 433 տարի բնակեցան Ղրիմ, Լեհաստան ու Մոլդաւիա: Այսչափ ժամանակի մէջ՝ չորս անգամ ստիպուեցան թողուլ իրենց կալուածները, իրենց աները ու նոյն իսկ իրենց չարածարկ ստացուածներուն մէկ մասը՝ մինչեւ որ ստուընին Դրանսիականիս գրին: Եւ զարմանալին ան է, որ մինչեւեւ այս երկիրը գաղ-